

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 20.

У Новом Саду, 30. децембра 1908.

Год. I.

САДРЖАЈ: У спомен препорођаја српске школе. — Индивидуалност. — О школама у Немачкој. — Педагошки преглед: Шпанија. — Школа и настава: Настава у ручном раду као методеки принцип — Учитељство: Учитељи у епарх. саветима у Босни и Херцеговини. — Мировинска уредба за учитеље у Б и Х. — Крањска: Учитељски конвент. — Учит. збор. — Практичне обраде: Година и годишња доба, од А. Пејића. — Преглед књига: Француска настава, од Др. Л. Бегена — Апел на српске и хрватске учитеље свију школа. — Како постају ваљани људи сретни. — Белешке. — Стецај. — Нове књиге. —

У спомен препорођаја српске школе.

Да завршимо рад у овој години једном светом дужношћу. Да се сетимо онога праскорорја, када је зарудела прва зора боље будућности српској школи.

Да се сетимо једног заслужног човека, који је био српској школи извор нова, свежа живота.

Ове године навршило се пб столећа, како је српска школа кренула напреднијим правцем. Препорођају њеном ударио је основ др. Ђорђе Натошевић. Значај така рада тачно је одредио некадашњи епарх. школски референт Стеван В. Поповић, уврстивши Натошевића међу прве препородиоце српске просвете: Доситија, Вука, Бранка и Корнелија Станковића.

Кажу, да се песник рађа као такав, али то исто важи и за педагога.

Напредни западни народи, који су у своје јату одневали многе умне школеке људе, могу се подичити једним Песталоцијем, Русоом, једним Фреблом, Дистервегом, једним Хербартом, а међу следбеницима њихових школа и начела, развиле се читаве чете спремих и одушевљених радника који су светло име завредили својим

радом и ако нису достигли апостоле, чија су начела ширили и у дело приводили.

Ми имамо једног Натошевића, који је први почео проповедати природност наставе, напуштање механизма у настави и бирократизма у односу власти према учитељству, први

почео радити на националисању наше основне наставе, пренашајући тежиште просветног значаја из уских и једностранних граница шаблонског моралисања словено-српским језиком, на широко поље стварног васпитања у националном духу, везујући рад школе и породице а помоћу чистог народног језика и писма. Такав племенити и идеалан рад свој изводио је он у поредо делањем на наставном, васпитном, хигијен-

Др. Ђорђе Натошевић

ском и економском пољу у школи и у ширим слојевима народа.

Дубоким психолошким погледом заронио је Натошевић у душу свога народа и бистрим мислилачким умом опазио, где треба заузати алком на вратима, да се двери душе народне широм отворе, те да унутрашњост тога храма обасјају, освеже и оснаже моћни зраци просвећености. А обилатом својом спремом и неумрном вољом

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

имао је у власти драгоцени кључ, којим се решавају још нетакнута питања у царству ошћег просветног затишја у народу.

Кад потоњи просветни летописци у нашем народу стану испитивати значај тага рада, зачудиће се како смо ми, који смо тако рећи били сувременници тога рада, слабо знали ценити вредност његову, да још ни данас на 20 и више година, после смрти така умна просветна радника, нисмо стигли ни да му списе прикуњимо уједно, како би се из њих могли многим чему поучити, народу дати добру читанку у руке, а спремним стручњацима спремити градиво за студију о једном мислиоцу на родном, који се не рађа у народу често. Мислиоцу, који својим радом даје и даљим поколењима правац, којим путем треба поћи у популарисању просвете, да она може успешно утицати на развитак интелектуалне и моралне моћи народне коју често задржавају у напредовању уски погледи оних, који сутицајем прилика истакнути, можда и не узлој намери, али једностраним схватањем, греше и грешнице против основних појмова о срећи и будућности народној.

Колико је значајан рад Натошевићев уопште по народни просветни напредак, на педагошком пољу чини посебну епоху у нашој основној настави. Начела којих се он држао при ступању своме на педагошко поље, била су у оно доба и у западних напредних педагога нова, још довољно не примењена у пракси, али заважена као чврсти основи напредног васпитања. У доба кад још није било великих политичких слобода, сасвим су необично нови звуци, истаћи опште просветно начело о интелекцији духа и ума и о социјалитету. У области крутог схоластицизма истаћи начело, да је школа васпиталиште, а не само голо училиште за дресуру, јасан је поклич борбе новог, напредног просветног духа са старим. А истичући уз то предност ове васпитне стране наставне, тачно је обележје прекида са старим од давнина затеченим, не у правом смислу начелима, колико уобичајеним професионалним навикама које нису могле да се отргну из загрљаја круте и скоро незнатно корисне

наставне шаблоне. Наговештајем правца у раду, да уз формалну страну, мора, ма и у мањој мери за оно доба, доћи и реална страна, резултат је оног појимања, да ће унапредњем наставе на напред поменути начелима, природна последица бити и ојачање реалног правца у настави, као што је то до данашњег доба и наступило, истина не код нас, али у оних културних народа, од чијих је педагошких великана Натошевић прихватио просветне идеје, па и ту поменуто, и истрајно радио, да их према нашим народним особинама примени и изведе у основној настави и васпитању. А као прави педагошки мислилац, схватио је и тешку задаћу прелаза на нов наставни и васпитни правац по оне просветне пијоније, који ће имати да заплоче том новом просветном струјом, те означио, да и оквир интелекције тих просветних пијонија, мора имати друге напредније размере. Код тог услова појавио се из њега нов напредан, практичан раденик, који вештим одабрањем износи на површину и указује на оне основе у практичној настави, који у методици рада, не само да за оно доба дају нове идеје, основане на научним резултатима, него су многе од њих и данас осведочене истине, које сувременим научним проучавањем освајају све јачи темељ. Да је у њима био јак реалан основ, сведочи онај одсев, који из њих и до наших дана допире и таку нам слику приказује, као да од тог времена није у том правцу ништа боље и напредније ни урађено од тога. Шта више по неки појави нас воде у недоумицу, није ли и тај тада стечени напредак, једностраном обрадом појединих каснијих радника одведен на странпутицу.

Велики је значај така просветна рада, а да би се могао у границама оваког једног спомена оцртати потпуно изразито. Опширна студија тога рада, чека својег вредног раденика, који ће носиоцу тога рада Натошевићу, створити незаборавни споменик, а српској просвети дати дело, којим ће моћи изаћи и пред културније народе, поносећи се својим, ако не у пуном смислу педагошким класиком, а оно реформатором основне наставе, који у томе раду

УН
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

може упор до стати, са таквим значајним просветним раденицима и културнијих нарада.

А ми бар поводом овог постољетног помена, пренимо из летаргије и пођимо његовим стопама колико више ко може, да припремимо и створимо просветне прилике, из којих ће се у току друге постољетнице његова рада, развити више Нагошевића!

Индивидуалност.

(Свршетак.)

Показаћу напоследку неколико примера, који илуструју ону тврдњу, покојој у *Binet* ове типове треба да узмемо још један, и то онај, у коме машта влада.

При опису следећих примера, машту је јако потпомагала та околност што је ученицима предмет тај непознат би). Али потпомагло ју је и та слепа случајност, што они који су подаље седели, нису могли слику добро да виде. Отуда је то, да су калуђера држали за женско, малени модел, што га држи у руци пак за дете, итд. Но баш та околност, што се предмет слике није могао јасно да разабере, покренула је код некојих машту на рад. Други, у којих машта није била толико јака, нису писали ништа, пошто слику нису добро видели, или су приметили да нису у стању добро да схвате, коју сцену представља слика, или да јој не виде добро овај или онај део. Али они, код којих је владавина маште карактеристична црта, описали су је онако, како им је то машта цртала.

Примери су врло карактеристични:

Небо је лепо плаво, а за једним краљевским ликом види се град. Краљ гледа неку малу играчку, у пратњи два старија човека.

Играчка је један мали градић, што га показује краљ једна старина, која га с пажњом посматра.

Рад маште карактеристичан је у толико, што је најпре опазила у руци старчевој само играчку, а тек после схватила га за градић.

Ево другог примера:

Видео сам на једној слици насликане Арпадовиће, као осниваче цркве. Један калуђер, јамачно свети Гелерт, показује Арпаду модел хришћанства, једну малу цркву. Арпад је за-

мишљено гледа, а од остраг се види слака рушевина оборене поганске вере. Узорни модел хришћанства је величанствена мала црква, а поганства романтична, замашна зграда што се губи у даљини.

И ту је деловала машта. Позадина није била романтична. Тамо је у зидању стајала једна хришћанска црква. Али машта аугорова воли романтику и воли да симболише.

Ево још једног примера.

Слику, коју видимо, приказује унутрашњост једне зграде, где неки муж држи мало дете на руци, показујући му једну малу цркву. Поред њега стоје још два мужа. Наслов слике је: „Краљеви из дома Арпадовића, као оснивачи хришћанске цркве.“ У позадини пак видимо рушевине.

Дејство маште је у томе, што приказује човека са дететом на руци. А и започету цркву зато држи за рушевине, што исти нагиње маштаријала.

Највећма изненађује последњи пример:

Видео сам, како су се два библијска лица привила једном одојчету, које нека женска храни, дочим из даљине чини ми се да сам опазио два анђеоска лика. По свој прилици да показује ступање Господа Исуса Христа пред два филозофа, на што се може закључити и са она два анђела, што стоје од остраг. Жена што негује детенце јамачно је Марија, која материнском љубављу и поносом показује своје дете. И сама слика осваја; још се види једна прастара црква са два торња.

Ту нема ничега од онога, што се на слици видети могло. На против машта је неограничено лутала. На слици није било ни анђела, ни жене, ни одојчета. Тим је мање било Марије и Исуса. Упада у очи разлика у топовима, кад упоредимо тај пример са примерима описног типа.

Као што можемо видети, ти опити врло занимљива упутства дају за упознавање индивидуалности.

Међутим нећу да се даље упуштам у анализирање огромне масе опита.

И ти интересантни опити показују, како је душа у индивидуа неизмерно богата са особеним и карактеристичним разликама и од како је велике важности познавање њихово са гледишта педагошког.

Од тога смо још веома далеко, да би на основу тих опита добили исцрпну слику душевног рада. Што је међутим са педагошког гледишта важно од свију тих пси-

холошких испитивања, даје се груписати у ова два задатка: 1., Установљење типичних разлика душевних способности и њиховог очитовања; и 2., Изнашање слике душевног развитка код различитих типова.

Првим задатком се бави теорија способности (моћи, дарови, талената). Та је од велике важности зато, што васпитач мора да познаје способности дечије, и о њима тачно да суди.

О способностима до данас ни смо баш имали сазнања, које би се оснивало на позитивним подацима, оно је пре само тек онако пресуда била, која се искуством добивала. Опити нам дају не само позитивне податке, него нам пружају објашњења и у таквим стварима, у погледу којих искуства нам објашњења не дају. У ствари тачнијег појимања способности *Baerwald* ова књига под насловом: „*Theorie der Begabung*“ било је фундаментално дело. Од тада су после опитима осведочавали и допуњавали драгоцен материјал што је у њој нагомилан. Оснивање науке о способностима једно је од најважнијих педагошких интереса. У будуће педагог неће бити без те науке.

Други задатак ће бити, да се покажу различити типови душевног развијања.

Посматрање развијања објасниће нам, у колико се даду развијати способности и у колико се могу изједначити индивидуалне разлике.

О индивидуализирању у настави само онда можемо говорити, кад је установљено какве квантитативне и квалитативне разлике показују способности.

Досадања испитивања показују, да се способности нормалног детета могу развијати. Начин за развијање је вежбање. Каквоћа и количина вежбања разликује се према каквоћи и количини способности. Али, не може се казати, да је неко дете неспособно, ако има минималан степен способности. Које нема ни те минималне количине, то је абнормално те се с таквим засебно мора поступати.

Међутим школа није у стању да тако обавља рад око увежбавања, како би се способности поједине деце до потребног степена развиле. То је немогуће. Прво

зато, што школа врло мало времена може да посвети за увежбавање, те она пре даје само упутства, која су за тај посао потребна. Али и кад би било времена за то, она мора да држи пред очима напредак целе заједнице, и тако у своме послу не може застати, зато, да би увећала једног ученика.

Међутим наставник, као васпитач и управљач умног рада, позван је, да те индивидуалне разлике стручњачким оком узме на знање, да препоручује појединима за вршење потребне веџбе и објашњења реди развијања својих властитих способности.

Али да се индивидуалност на такав начин у обзир узме, да се њоме заједнички рад отештава, за школу се не може желети. То се већ само код куће, у домаћем васпитању може и треба да учини.

Но ово се у школи, која се по својој природи оснива на заједничким особинама и заједничким друштвеним захтевима, индивидуалност и не може да узме у обзир, опет зато без познавања индивидуалности ваљаног васпитања и настављања не може бити.

За научно проучавање индивидуалности дечије, данас још немамо доста података. Али и кад би било, и онда ће још увек потребна бити онда практична наука, у којој је најбољи путовођа љубав према детету.

Тај интуитивни начин сазнавања замењује и може да замени научно сазнавање, као што научно сазнавање може да поупни и испомогне овај начин.

Dessior*) хоће тај интуитивни начин сазнавања да начини правом уметношћу. Оно удубљавање, спуштање, проницавање (*Einfühlung*) у сграну индивидуу, што код практичног упознавања људи, у уметности, у уметничком стварању и код естетичког појимања тако важну улогу игра, жели да је дубље, финије, савршеније и да се методички развија и примењује. Та би уметност била *психогностика*.

Међутим за ту уметност је по том мишљењу потребно оно, што васпитачким позивом зовемо, финија диспозиција жив-

*) *M. Dessior*, Seelenkunst u Psychognosis, Archiv, F. syst. Philosophie. III, страна : 374.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

чаног система, осећање туђих осећаја, жива машта, песничка душа и право образовање.

Такво душевно образовање заиста помаже интуитивно упознавање детета.

Али у томе помаже и педагошка наука, нарочито савесно проучавање детета.

То је за педагога најглавнија и најважнија дисциплина. С правом говори *Rousseau*: „Commencez donc par mieux étudier vos élèves!“ (Па почните са бољим проучавањем васпитаника!)

А то проучавање је неизмерно, пошто је развијање (*progressus, evolutio*) индивидуалности у стању да покаже неизмерно варијетета.

Ето, ту престаје она жалба против педагогије, да је увек иста и, да се у уском кругу креће

Док се педагогија трудила да постави само опште законе, дотле је одиста и била узаног круга. Али сада се и психологија и педагогија журе ка диференцирању, па им се тако отвара неизмерна перспектива за усавршавање. Те ако и не можемо написати за сваког ученика засебну педагогију — као што спомиње *Schubert-Soldern**), у пракси не само да се може, него и треба за свако дете према индивидуалности његовој засебну педагогију створити!

Примећивање општих начела на поједине случајеве увек је то практична педагогија, што индивидуализирањем називамо. То индивидуализирање је уметност. Досад се и индивидуалност огледала само у уметностима. Међутим ће сада уз уметности и научно појимање индивидуалности, у помоћ похитати уметништву индивидуализирања.

Прави педагог ће ради сазнавања индивидуалности подједнако у обзир узети помоћ коју му пружају: практична искуства, уметности и науке.

Превео: **Ж. Благојевић**, учитељ.

О школама у Немачкој.

У Немачкој не постоји један општи, обавезни наставни план, него засебан наст. план има школа са 1—2 учитеља, засебан са 3—4 учитеља, а засебан са 6—10 учитеља. Од сва-

ког се учитеља захтева да темељно поседује сва она знања која предаје, да с љубављу скопчаном енергијом упливише на ђаке, предавање да му је таке природе да задобије душу детину. По себи се разуме, да се у учитељским круговима води разговор о дидактичко-методичким питањима. И кад читамо немачке педагошке листове с великим уживањем ћемо увидети, колико искрених тежња нам показују за испитивањем дечије душе, и колику велику важност полажу на изображање оне дидактичне снаге, која је сваком учитељу потребна.

У Немачкој је школство постигло оно идеално стање, да је учитељ школа — што ће код нас још много времена протећи, док до тог стања дођемо.

У бранденбуршком учит. збору више дана се претресало питање о школским излетима. Ово питање потекло је из оног начела, да се једино приликом таквих излета могу придобити јасне слике и представе. И са тачним истраживањем доказали су од 1000 ученика колико њих има јасна појма о нечему. У осталом код њих је већ на дневном реду заједничко путовање ученика. На хамбуршкој гимнастичкој утакмици присуствовало је 4000 ученика.

Школски одмори не држе се свугде у једно и исто време. Велики школски одмор по пропису држи се од 15. јула до 14. септембра, али се то време према приликама дотичног среза може и друкчије удесити.

У свима сеоским школама налази се књижица и музеум, за које је учитељ одговоран. Он је не само учитељ деци него је и вођа селу, он води надзор над забавиштима; и у најнише општина постоје вргови за малу децу, ма да тамо не постоји закон о забавиштима. У малим општинама управља забавиштима учитељева жена или кћи му за извесну награду, коју добија од општине. Учитељ је дужан поучавати одрасле, он је деловођа у разним удружењима, у општинским штедионицама, и за све ово не добије засебне награде, понајвише ако добије по који поклон од творница или других удружења. (Ово баш није правилно). Но зато је тамо учитељ особа, која свако поштовање ужива, свако му се с поверењем обраћа и пита за савет и по његовом савету ради.

У први мах чудновато изгледа да у Пруској има врло много неушколоване деце. Узрок томе су географске прилике тога великог дела

*) *Schubert-Soldern*, стр. 9.

Немачке. У том делу има много шума, планина и међу њима мноо засеока, који нису у стању школу издржавати, а и за онај малени број деце, који се у таком сеоцету нађе, није можно школу одржавати.

Врло угледно место заузимају школе у Саксонској. И историјског значаја имају те школе у толико, што су се у овој малој држави још 1580. године почеле оснивати школе, које су год. 1780. са оснивањем учитељске школе добиле модерно уређење. По том уређењу и стојао је само један издржавалац школа, а то је: школека општина. Таку општину сачињавали су грађани једне вероисповести из једне или више општина, а оснивање такве општине снадало је у делокруг министра просвете. Сваки грађанин мора припадати једној од школских општина, а њихова деца дужна су похађати школу те општине.

Тако је означен вероисповедни карактер сваке школе. Ове школске општине имају опширну самоуправу, која се по закону састоји не само у одржавању школа него она води и надзор над школама. Свака школска општина има своју школску штедионицу, у коју улазе: школарина, глобарина, школски порез, који порезују на сваког члана школске општине, приходи од школ. фундација, извештај пр ценат приликом сваке купопродаје или у опште промене поседа, напоследку улази ту државна припомоћ која износи од сваког учитељског места 300 марака. Али добијају школске општине државну припомоћ и приликом зидања школских здања.

Постављање учитеља бива овако: У оним општинама које имају бар 10 учитељских места, одбор дотичне школске општине кандидује тројицу од компетената, код осталих општина право кандидовања има министар Школски одбор пријављује окружном школ. надзорнику, да је упражњено учитељско место он (надзорник) расписује стечај и њему се шаљу молбенице. Између компетената кандидовану тројицу позива школ. власт да држе предавања на пробу и тек после тога следује избор, који министар потврђује, а новог учитеља окружни школ. надзорник свечано уводи у звање.

Учитељске школе стоје под непосредним надзором министра просвете, остале школе надзиравају месни школ. одбори и окружни школ. надзорници.

Школски одбор представља школску општину, а састоји се из општ. представништва

бирањих чланова, учитеља, а ако је у месту више учитеља, овда извештај број учитеља, свештеника и од државне власти именованог местног школ. надзорника, тај одбор бира између себе председника и перовођу, држи четвртгодишње седнице, а ако чланови неоправдано не долазе у седницу, може окружни школ. надзорник да их оглоби.

Школски одбор од државе добија власт да надзирава школе, али не може давати упутства учитељу, јер то је управитељска почаст, а где нема управитеља онде општ. школ. надзорника. За управитеље се бирају само учитељи одличне способности, њихов је задатак да прегледају поједине разреде, учитељима дају стручна упутства, зато где је више учит. снага у једном заводу, тамо управитељ нема свога разреда.

Окружне школ. надзорнике именује министар, имају уређено звање са врло великим делокругом. Поред сваког школ. надзорника налази се по један помоћни школ. надзорник, који врши све административне ствари.

Окружни школ. надзорник дужан је сваку школу у две године једанпут походити, којом приликом прегледа и деловање месне школске власти, он намешта привремене учитеље, он установљава наставне планове и распореде часова, може давати допусте до 4 месеца трајања, а једанпут у години дужан је сазвати све учитеље из свога округа у скупштину. О прегледању школа подноси министру годишњи извештај и од њега добија упутства.

Саксонски школ. надзорници сваке године једанпут се скупљају и под председништвом министра расписују све школске ствари.

Прев. М. Б.

Педагошки преглед.

Шпанија. Стање педагогије с гледишта научног, није у Шпанији тако заостало, као што се до сад мислило. То доказују шпанолски педагошки списи и књиге. Часовиси су доста добри, нарочито дају добре информације. У Мадриду излази „La escuela moderna“ (Модерна школа), уређује се у духу либералном, „El magisterio español“ (Шпанолски Учитељ), уређен у духу конзервативном, најбољи је часопис „Boletín de la institucion libre de ensenanza“, који пронагира модерне мисли и научне назоре. Школским законодавством бави се „El defensor del magisterio“.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Последњих десетина година објављени су тако знатни педагошки списи, да се многи с необичним способношћу одали педагогији. Међу њима је нарочито стекао гласа пре две године преминули Алкантара Гарциа, управитељ Народног Педагошког Музеја у Мадриду. Од његових списа знатан је: „Teoria y practica de la education y la ensenanza“ (Теорија и пракса васпитања и наставе). Дело има седам свезака, у њему је одабрано све из опште педагогије. Сви његови списи проникнути су модерним и напредним мислима. Уз њега је знатан социјолог А. Посада на свеучилишту у Овиједу. Од списа знатни су му: „Politica y ensenanza“ (Политика и настава), „Ideas pedagogicas modernas“ (Модерне педагошке мисли).

За најбољег савременог педагошког писца сматра се: Manuel B. Cossio, професор педагогије на свеучилишту у Мадриду и управитељ Народног Педагошког Музеја (знатни су му списи: „Народно школство у Шпанији“ и „Учитељ, школа и ђаци“) и Ф. Гинер, професор на истом свеучилишту (написао: „Студију о васпитању“, „Васпитања и наука“, „Поправљена педагогија“).

У учитељским школама учи се педагогија од како се завела у 1841. год., али разном мером, према томе којој категорији припада завод. А у Шпанији је у томе као и у Италији; има три врсте учитељских завода, од тих су: елементарни учитељски зводи, виши заводи и у Мадриду средишњи учитељски завод. Образовање у средишњој школи у Мадриду, допуњује се Педагошким Народним Музејом, који је основан 1882. год. Студирање Педагогије унапређено је краљевим отписом од 1. јануара 1904. год. који наређује, да се у току од пет година установи уз свако свеучилиште катедра за педагогију. У Мадриду је то изведено тако, да је управитељ Педагошког Народног Музеја др. Cossio, именован год. 1904. за професора педагогије на мадриском свеучилишту.

На развитак педагошке науке у Шпанији, имао је а има и сад моћан утицај Педагошки Музеј. Основан је 1882. под називом „Museo d' instruccion primaria“ (Музеј народног школства); задаћа му је била, да проучава модерна педагошка питања, да унозњаје шпанолско учитељство с напредком педагогије у туђини, да допуњује спрему учитеља; но време је проширило круг његова рада, јер је већ 1887. год. узета у

програм рада реформа шпанолских школа свију ступњева, проучавања педагогије и њених помоћних наука, проучавање метода и увођење најбољих, а тако исто и оснивање школа. У свему се може рад тога музеја означити у ова три смера: 1. Проучавање педагошких проблема. 2. Ширење проучавања педагогије стручним књижицама. 3. Пропаганда у корист проучавањем осведочених резултата, предавањем и штампом.

Године 1895. рад његов био је разгранат над школама свију ступњева, а уз управитеља музеја, постављен је и његов заступник; године 1901 отворени су били нови течајеви.

Педагошки Народни Музеј у Мадриду, није копија педагошког музеја у Паризу нити оног у Цириху, него му је делокруг много шири. Не иде само за страним школством и законодавством, нема само збирке и књижице и т. д. као они, него развија велики утицај на васпитање народа предавањима, течајевима, било о питањима општих, било о посебним, а стара се о даљем образовању учитеља. О посебним темама о којима се радило у Музеју, да споменемо ове: Савремени педагошки проблеми; физиолошка психологија као основ педагогији; користи антропологије и психометрије у школи; изучавање земљописа космографије, ботанике, повеснице, права, израђивање пластичких мапа; собњи и школски намештај; практично изучавање физике, хемије, геологије, зоологије спојене са излетима и покушајима; повесница Мадрида спојена са оснивањем музеја и т. д., вредне су пажње публикације што издаје Музеј.

Музеј има богате збирке материјала за учење; планова школа и школских зграда; школских радова; има књижицу подељену у три дела: а) дела општа; б) дела посебно педагошка; в) часописе и периодичне публикације из Европе и Америке. Прва два одељења имају 12.000 свезака. Уз Музеј постоје два лабораторијума, један за антропологију и експерименталну психологију, а други за физику и хемију.

Музеј има стално особље, управитеља, њему заменика, два секретара, професора педагошке антропологије, професора природних наука, књиговођу и послугу.

Поред Музеја најврснија је установа за ширење педагошке студије „Institution libre de ensenanza“ (Слободно удружење за наставу), које издаје напред поменути часопис „Boletin de la institucion libre de ensenanza“. „Komenský.“

Школа и Настава.

Настава у ручном раду као методски принцип. Новим државним наставним планом, истиче се и у Угарској настава у ручном раду (управо у окретности, способности, лакоћи, вештини руке — Handfertigkeitsunterricht) као методски принцип. Да би се поближе упознали са ставовиштем које заузимају напредни педагози у томе, а тако и поједини учитељски кругови, изнећемо у кратком прегледу како се за последњих 25 година прихватала та ствар у западним педагошким круговима.

Почетне идеје о овој настави појавиле се још давно. Још је Коменски истакао, да психолошки закони траже, да вербализам мора више места уступити реализму, јер се деца радо играју блатом, дељањем, дрветом или камењем, на их треба пустити, а касније упознати и са по нечим важнијим из занатства. Локе је хтео да деца сама сасби праве играчке или покушавају то, Русо је хтео да деца уче нешто, где би руке више биле запослене него глава, нарочито препоручује столарство. Франке је први почео изводити и кушаје у томе. Неколико питомаца у својем сиротишту, изучио је разним занатима. Базедов је у свом „Филантропину“ вежбао децу дневно два сата у ручном раду. Салцман у Шнепфенталу својио је наставу у раду са осталом школском наставом. И Песталоци није изводио наставу само душевно, него је у Најхофу учићивао децу разним пословима.

Разне личности високог положаја помагале су ту идеју. Али је модерни покрет у тој настави тек каснијег датума. Тај модерни покрет поникао је у Шведској, где је та настава под именом слџда (Hemslöjd) још 1877. год. краљевом наредбом била препоручена и где су имућни филантропи то помагали. Год. 1897. уведен је слџд отприлике у 2000 школа и постао је обавезан у свима учитељским школама; исто тако и у Норвешкој. У Финској је радио на увођењу тога Сугнџаус, у Данској Клаuson, а овај је и у Немачкој држао предавања о томе. Год. 1880. послала је пруска влада једну комисију на север да проучава слџд, а 1881. год. основано је у Бремену опште немачко удружење за ширење наставе у ручном раду, које је од то доба одржало многе зборове о томе. Основана су многобројна месна удружења, која издржавају школске радионице, осим тога посебна земаљска и

покрајинска удружења, као у Саксонској, Рајнској провинцији и Вестфалској. Год. 1882. саксонско министарство спремило је 72 учитеља за ту наставу. У Берлину је 1887. год. основана прва така радионица уз једну реалну гимназију. У Лајпцигу је отворен посебан семинар за спремање нарочитих учитеља у тој настави. Посебан лист основан је у Бремену „Blätter für Knabenhandarbeit“. Конгрес у Франкфурту на Мајни 1892. год. добио је статистичке податке од 300 занатлија о повољном резултату спреме оних шегрта, који су спремани наставом у ручном раду.

У пруском сабору заступана је та ствар још 1884. год. У Француској је законом од 28. марта 1882. год. уведена обавезно та настава у свима народним и гр.ђанским школама. Енглеска, Швајцарска и Белгија помажу ту ствар. Од 1883. год. уведена је та настава и у Румунији.

Обавезно уваћање те наставе у Немачкој у народне школе, нарочито је у круговима народног учитељства изазвало знатну опозицију и ако је било и присталица те наставе. Тако је 1899. год. на вестфалској учитељској скупштини, један члан истицао, да та настава привикава децу реду и раду, изазива радост што су у стању да вешто начине. Привикава их штедњи, образује их у укусу, чистоти облика, стрпљењу. Има и хигијенски значај, а тако и социјалан. Олакшава избор заната. Даје познати чему деца нагињу, на што имају вољу и у чему су умешна. Својим личним радом, деца бље уче упознавати робу, њену вредност и тако се могу сачувати од материјалне штете.

Ако се уважи изрека једног педагога: да је ручни рад студија спољашњег света, онда та настава није ништа друго, него пренашање начела очигледности са сензоричне сфере човечјег живчаног система, на моторичну сферу. Са тог становишта отпада тој настави задаћа, као да је она за то ту, да спреми децу за поједине занате, као што се то до пре мислило. Иде се за тим, да настава у ручном раду постане средиште наставе, уједно она треба да буде основ целокупној настави. Некоји педагози као Брикман и Шерер хоће да она буде само допуна досадашњој настави и да се доведе у везу са осталим дисциплинама н. пр. геометријом и цртањем. У овом правцу су чињени многи покушаји у појединим земљама. Ако се полази са

становишта Фребловог, да свако васпитање треба да ради буђењем и уређењем дечје саморадне, то та идеја има свој аналогон у педагогији забавишта.

Дискусије о томе предмету у немачким учитељским школама, имале су тај резултат, да се та настава препоручивала, да се прими као факултативна настава.

Споменули смо да је настава у ручном раду била предмет живог расправљања на многим учитељским скупштинама. Било је ту становишта и за и против и неког средњег изласка у томе. Говорило се и о томе, да ли је подесије да се она уведе у основну школу или повторну. А један од признатих школских људи ректор Riesmann уредник листа „Deutsche Schule“ рекао је о томе предмету ово: „Тај наставни предмет спада у сну групу, где се не ради само о образовању, него се ради о томе, да се тело доведе у службу духа. То је цео, које Шесталоци назива пољем вештине, т. ј. умења и које никако неискључује из школе, него га, поред интелектуалног и наравственог образовања, ставља као трећи главни огранак васпитања. Али покрај свега тога Riessmann стоји на том становишту, да тај предмет треба уклонити из наставног плана. То мишљење подупиरे овим: „Докле год се морају прешније потребе задовољити, и докле год школа није у стању да уклони оне сметње, што сметају остварењу најнужнијега, д тле се такав предмет (т. ј. настава у ручном раду) може сматрати само као лена жеља и то је у толико више потребно, јер увођење тога тражи и знатна средства, а уз то је и са другим знатним тешкоћама у вези.“

Прилично оштру критику о настави у ручном раду, изрекла је рајнска провинцијална скупштина у Вецлару 1899. и општа немачка учитељска скупштина у Кёлну, 1900. год. На овој последњој рекао је извештач Ries из Франкфурта на М.: „Што се тиче вредности ручног рада, то ова није толико велика, да би се с тога морала примити у народну школу. Тоб жњих васпитних момената има у сваком раду, развијање мишићне снаге није задатак школе. Развијање активитета бива у вишој мери у осталој настави; исто то може се рећи и за вредноћу, љубав к реду, оплемењавању, развитку радљивости, радовању нечем лепом и тежњи за стварањем. Хигијенску вредност наставе у ручном раду, ни саме њене присталице не цене веома

висок. Дух се не може одморити телесним радом, сваки нов рад био телесни или душевни умара Само мир даје одмор и олакшање. Запостављање телесног рада, укупно са занатством, умањиће се само бољим душевним образовањем раденика. Школи није задаћа, да занатству ствара нове рекруте. Кад занат стече повољно златно земљиште неће недостајати рекрута. Настава у ручном раду у Француској, а у овом правцу, није донела никаква плода, напротив навала на писарске и мале намештеничке службе, јача је него игде. Образовање руке за извесне вештине прерано је за народну школу, а опћа окретност руке не може се постићи. Па и образовање ока, како то утиче та настава на њега, није задаће школе. Настава у ручном раду неправилно је означена као интензивна очигледна настава; средства за очигледну наставу тек стварати, то је врло далек, заобилазан пут, и водити нарочиту контролу, да ли су при раду узете на ум све појединости, које су споменуте при очигледној настави, сасвим није потребно, у настави самој појављује се одмах сваки такав недостатак.“

У Вецлару је рекао извештач Буц: „Снажење мускулатуре које даје настава у ручном раду (осим рецисања), од такве је минималне вредности, да се једва може узети у обзир. Кад учитељ између часова отвори прозоре и да једно 20 пута да се рукама сложено и снажно изведу покрети горе, доле, напред, натраг, он је за живљу радњу срца и дисања, више учинио него што би се учинило за један цео сат савијања и лепљења артије или сличног. Треба још и то узети на ум, да је развитак мишића у раду на столарској стружници једностран, десна страна мишића на горњем телу, много се јаче развија него лева. Уз то не треба заборавити, да је дуго стајање код рецисања, резања, лепљења, још уморније, држање тела још неповољније, дакле шкодљивије, него код дугог седења. А не треба доказивати, да ваздух у ђачким радионицама, због испаравања лепка и прашине, није бољи и не може бити, него у школским собама, а где се то све буде радило у самој школи и помеша се са оним нездравим ваздухом, како ће тек ту бити; резање и лепљење као накнадни посао исто тако умарају вид.“

Против наставе у ручном раду, заузели су становиште и учитељска удружења у Познањској, Либеку и Хамбургу. Већ 1886. год. било је

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

писано против те наставе. Међутим, поводом расправљања о настави у ручном раду, нарочито у новије време, препоручује се са хигијенског становишта, настава у вртарству. Тако је заступано то мишљење и у „Берлинском Таблату,“ и поседник његов правно је у том правцу покушаје у свом васпитном заводу. У Лајпцигу и у више других пруских семинара основани су течајеви за наставу у вртарству.

Према свему овоме, није тешко донети суд о вредности те наставе у ручном раду.

Учитељство.

Учитељи у епархијским саветима у Босни и Херцеговини. За енарх. савет у Мостару изабрана су два учитеља, а тако исто и за енарх. савет у Сарајеву. „Сри. Школа“ поводом тога пише: „Ови су изабрани на ереским зборовима, као световњаци, те ће још у сваки Савет, према Уредби, доћи по два учитеља стручњака“. Чинимо најљивим нашу браћу у Босни и Херцеговини, да се не радују том световњаштву, јер ми овде имамо о томе врло поучно искуство. Кад их је већ зла судба учитељска усрећила с таким изборном процедуром, да су им места у просветном савету осигурана по морању, а не по добро схваћеном интересу школе и просвете, онда бар нек одмах сал, за времена, траже да се коначно протумаче ти избори учитеља „световњака“, јер касније могу дочекати, што смо и ми овде дочекали, да снадне књига на два слова, и то она два слова, која су по морању осигурана учитељству. Леним обећањима не треба да се заносе, него тачним одређењем. А у корист тог тачног одређења, треба да им се тачно и јасно каже, да и осим она два виријна члана учитеља у поједином просветном савету, могу и међу оним осталим бројем чланова бити бирани учитељи, нарочито тамо, где се рад просветног савета тиче школе и просвете.

Мировинска Уредба за учитеље у Босни и Херцеговини. Велики управни и просветни савет довршио је 13. новембра о. г. Мировинску Уредбу за учитеље. Учитељи ће почети уплаћивати у фонд 1. јануара 1909. год. Око донашања ове Уредбе радило се доста дуго, скоро три године. Првом приликом изнећемо поједине добре и слабије стране те Уредбе, а за сад с

радошћу поздрављамо ту нову тековину браће учитеља у Босни и Херцеговини.

Словеначки учитељски конвикт. Словеначки учитељи основали су друштво за подизање учит. конвикта пре 14 година. Из извештаја који је прочитан на скупштини 28. децембра о. г. види се да је друштво имало ове године 475 редовних годишњих чланова (у Крањској, Штајерској и Приморју) који су плаћали 950 К чланарине годишње. Чланова помагача имало је друштво ове године 322, а ови су приложили друштву 3020 К Јанко Жировник учитељ, покљонио је друштву своју књигу песама за децу. Друштво је издало ту књигу у 25.000 примерака, учитељи су настојали, да се та књига што више распрода и у току од 11 месеци, друштво је са продаје те књиге д било чистих 1201 К 93 фил. Сад је већ на реду друго издање тих песама. У свему је био овогодишњи доходак тога друштва 9.542 К 45 фил., а сав иметак друштвени износи 68.043 К 03 фил. Од тога је уложено у „Учитељску Штедионицу“ преко 40 хиљада К, а у Учитељску Штампарију преко девет хиљада круна, остало је у другим заводима.

Осим учитеља Жировника, понудили су друштву бесплатно своје списе за издавање, још три учитеља: Слапшек, Рапе и Гангл, који су уједно и чланови одбора.

Словеначко учитељство је веома истрајно и сложено у раду за свој напредак и ако му материјалне околности нису баш берићетне. На њихову агилност у многеме, могли би се угледати и ми.

Словеначки учитељски збор одржан је у Љубљани овог месеца. На збору је било око 800 учасника. Овде нису били само учитељи и учитељице, него је дошло и друго грађанство, што доказује, да се и најшири слојеви народа интересују за рад и тежње учитељства. Од народних посланика били су градски начелник Иван Хрибар, др. Тавчар, др. Трилер и др. Оражен. О положају крањског учитељства говорио је народни посланик, учитељ Енелберт Гангл. Говор му је примљен с најбурнијим одобравањем. Усвојене су ове резолуције: а) „Крањско напредно словеначко учитељство, изјављује, да као самостална сталешка организација, а не као део ове или оне политичке странке, ради на основу државног школског закона за образовање омладине и за просветни и ско-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

номски напредак народа.“ б) Да би могло у пуној мери одговорити својој дужности, с правом захтева, да му се коначно среди дотација у смислу тражбина свег аустријског учитељства, а то је: да плате учитељске буду једнаке платама државних чиновника 11 – 8. разреда.“

Практичне обраде.

Година и годишња доба.

— Адам Пејић — Сарајево.

(Свршетак.)

Шеста лекција.

А. Преглед рада.

α Наставна средства.

Телуриј и глоб.

β. Наставно градиво.

а. 21. јуна је северни поларник 24 сата у светлу (дану), а јужни поларник 24 сата у тами (ноћи).

б. 21. децембра је јужни поларник 24 сата у светлу (дану), а северни 24 сата у тами (ноћи).

в. Кад је код нас лето, онда је северни студени појас по више месеци у светлу (дану), а јужни студени појас по више месеци у тами (ноћи).

г. Кад је код нас зима, онда је северни студени појас по више месеци у тами (ноћи) а јужни студени појас по више месеци у светлу (дану).

Б. Методични поступак.

І. степен. — Кад су код нас дан и ноћ једнако дуги? — Како се зове једнакост дана и ноћи? Колико су пута у години дан и ноћ једнако дуги? — Кад пада пролетна, а када јесенска равнодневица? — Кад почиње код нас пролеће, лето, јесен, а када зима? — Шта почиње у те дане на јужној половини земље? — Кад је код нас најдужи дан, а када најкраћа ноћ? — На колико сати нарасте најдужи дан? На 16 сати. — А може ли дан да буде и дужи од 16 сати?...

Навештиј. — Има, децо, места на површини земље, где је дан и дужи од 16 сати, а и то тако и ноћ. О томе ћу вас данас поучити.

ІІ. степен. — а) Дођи амо — Н.? — Крећи стројем и прикажи пролеће! — А ти покажи глобом — Н.! — Куда пролази граница осветљења? — Меридијанским кругом. Шта из

тога закључујемо? — Дан и ноћ су једнако дуги. — Сад назите на границу осветљења, јер ће Н. кретати стројем док не покаже пролеће! Хајде — Н.! — Доста! — Шта је приказано на северној половини земље, а шта на јужној? — Лето — зима. — Повуци кредом границу осветљења да је боље видимо! Где је северни пол? — У светлу (дану). — А јужни? — У тами (ноћи). — Докле се простире светлост преко северног пола? — До успоредника, који је приказан непрекиданом кружном цртом. — Тако је. Ми ћемо говорити касније о томе успореднику, а сада знајте само то, да се зове северни поларник. Како се зове тај успоредник? — Повуци га кредом унаоколо! Сад погледајте на јужни пол! — Докле се простире тама преко јужног пола? — До јужног поларника. — Повуци га кредом, да га боље видимо! — Крени мало стројем! — Шта си приказао? — Да се земља окренула око осовине — За које се време окрене земља око осовине? — За 24. сата. — Је ли за то време сев. поларни круг дошао у таму? — Није; био је у светлу 24 сата. — А где је зато време јужни поларник? — У тами. — Кад буде на сев. поларнику дан 24 сата? — 21. јуна. — Јест, 21. јуна, када код нас почиње лето, тада је на северном поларнику дан 24 сата, а на јужном поларнику ноћ 24 сата. Понови — Н.! — Понови и ти! — Још — Н.! —

б.) Крећи стројем даље и прикажи положај земље сирам сунца 21. децембра! — Шта почиње сада на северној, а шта на јужној половини земље? Зима — лето. Где је северни, а где јужни пол? — Северни је пол у тами (ноћи), а јужни у светлу дану (дану) — Докле се простире тама преко северног пола? — До северног поларника. — А докле се простире светлост преко јужног пола? — До јужног поларника, — Крени мало стројем! — Шта си приказао? — Приказао сам да се земља окренула око осовине за 24 сата — Је ли сев. поларник у времену од 24 сата дошао у светлост? — Није, био је 24 сата у тами (ноћи). — А јужни поларник? — Био је 24 сата у светлу (дану). Шта имамо дакле да упамтимо о осветљењу поларника 21 децембра? — 21. децембра је на северном поларнику дан 24 сата, а на јужном поларнику ноћ 24 сата. — Понови. — Још — Н.! —

Претрес. — Како су нагнуте земаљске осовине спрам сунца 21. јуна? — Који је пол у светлу, и који у тами? — На ком је поларнику 24. јуна дан 24 сата? — Шта је у то доба на јужном поларнику? — Кад је дневна светлост 24 сата на јужном поларнику? — Шта је онда на северном поларнику? —

в.) Прикажи телуријем положај земље спрам сунца 21. марта! — А ти покажи глобом — Н.! — Које је годишње доба приказано на северној, а које на јужној половини земље? — Реци дужину дана и ноћи на земаљској површини! Јесу ли дан и ноћ једнако дуги на свим паралелама? — Јесу. — Крећи стројем даље и прикажи положај земље спрам сунца 21. јуна, али полагамо, да можемо посматрати границу осветљења! — Доста! — Куда пролази граница осветљења? — Докле се простире светлост на другу страну преко северног пола? — До сев. поларника. — Је ли светлост од једном тамо дошла? — Није; дошла је постепено. — Колико је до сад био северни пол у светлу, а јужни у тами? — Три месеца. — Добро. — Крећи стројем даље, а ти помичи глоб и прикажите положај земље спрам сунца 23. септембра! — Где је граница осветљења? — Светлост се повратила соне стране северног пола, а тамо с оне стране јужног пола. Колико је по томе био северни пол у светлу (дану)? — 6 месеци. — А где је био јужни пол за 6 месеци? — У тами (ноћи). — Добро. Сад ћу вам нешто казати. Овај престор на земљи, од северног поларника до северног пола, зове се сев. студени појас, јер је ту вазда студено Понови! — Простор пак од јужног поларника до јужног пола, зове се јужни студени појас. Реци тако! — Ми ћемо о тим појасевима после учити, а сада само знајте, како се зову. Колико је дакле северни студени појас у светлу (дану)? — Шест месеци — пола године. — А шта је на јужном студеном појасу за то време? — Тама (ноћ). — Је ли се вазда једнако видело у северном студеном појасу? — Када се видело најбоље? — 21. јуна. — Колико дакле траје дневна светлост у северном студеном појасу? — Пола године (шест месеци). Тако је, али ви знате да је земља на половима сплоснута; како се онда тамо дели дан од ноћи? — Врло споро. — Да зато тамо траје зора близу два месеца, а исто тако вечер (сумрак) два мјесеца, док остало време отпада на прави дан.

г.) Крећи стројем даље и прикажи положај земље спрам сунца 21. децембра! — Покажи и ти глобом — Н.! — (Исти поступак, као и под в).

Утврђење. — Кад је северна половина земље већма сунцу нагнута него јужна, онда је у северном студеном појасу по више месеци ноћ, кад је јужна половина земље већма сунцу нагнута него северна, онда је јужном студеном појасу по више месеци дан, а у северном појасу по више месеци ноћ.

Претрес. — Колико траје дневна светлост у северном студеном појасу? — Када? — Шта је онда у јужном студеном појасу? — Заког је годишњег доба северни студен појас по више месеци у светлу, а јужни по више месеци у тами? — Које је годишње доба код нас, кад је северни студени појас у тами, а јужни у светлу? —

III. степен. — Зашто дан и ноћ нису вазда једнако дуги? — Зашто су лети дани дужи, а ноћи краће? — Зашто су зими ноћи дуже, а дани краћи? — Зашто се зими светлост простире преко јужног пола? — Зашто се лети светлост простире преко северног пола? — Зашто је северни пол у светлу, док је јужни пол у тами.

IV. степен. — Кад је на северном поларнику 24 сата дан, а када 24 сата ноћ? — Кад је на јужном поларнику 24 сата дан, а када 24 сата ноћ? — Кад је у северном студеном појасу по више месеци ноћ? — Кад је у јужном студеном појасу по више месеци дан, а када по више месеци ноћ? —

V. степен. — а.) Графички приказ. — Учитељ нацрта положај земље спрам сунца 21. јуна и 21. децембра, а ученици прецртају у своје бележнице.

б.) Домаћа задаћа. — Израдићете цртеже на цртаћој хартији помоћу шестара и равнала!

Преглед књига.

Француска настава. Написао др. Л. Бетген. Превео с немачког Павле Ј. Мајзнер. У Београду 1908. В. 8а 64 с. Цена пола динара.

Садржај: I. Увод. — II. Циљ француске наставе. 1. Захтеви. 2. Извођење и осивање уопште; везивање идејалних и практичних за-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

хтева; његова потреба и могућност; значење француског језика и културе за нас. 3. Извођење и оснивање у појединостима; уз 1. и 2. захтев о правилном изговору и схватању говореног; уз 7. захтев о граматици. — III. Наставна средства. 1. Опште. 2. Читанка. 3. Школски писци: вредност француске књижевности за омладинску наставу; периоде, које се узимају у обзир; појезија и проза; стручно-научна и техничка дела; мушке и женске школе; лектира и концентрација; матерњи језик у француској настави. 4. Граматика (књига за учење). 5. Гласовна таблица. 6. Аналитички француски. 7. Очигледно градиво. — IV. Распоред градива. — V. Поступак с градивом. 1. Глас и слова. 2. Поступак с градивом за читање. 3. Поступак с градивом. 4. Вежбање у усменој употреби језика. 5. Вежбање у писменој употреби језика. — VI. Књижевност. — VII. Завршетак.

У књизи ће читалац наћи све оно, што му може дати јасну представу о савременој језиковној методи, која се према старој, конструктивној, синтетичкој, граматицалној и т. д., зове понајвише новом, потом индуктивном, аналитичком и т. д. Та нова метода истоветна је за све језике и отуд је ова књига интересна не само за наставнике и ученике француског, него и сваког другог, туђег или матерњег језика. Многи библиографски подаци пружају сваком прилику, да у ствар уђе још дубље.

Француска настава може се добити у књижари Цвијановића у Београду по горе означеној цени.

Књижевни оглас.

Апел на српске и хрватске учитеље свију школа.

Књижара учитељског деоничарског друштва „Натошевић“ има намеру да изда у српском преводу најновије и највеће дело у експерименталној педагогији, ког је прошле године публиковао Др. Ернст Мајман, универзитетски професор у Минстеру, Немачка. Дело је превео г. Радосављевић, доцент педагошког факултета Њујоршке универзе. Оно се састоји из две дебеле свеске, а у виду 18 популарних предавања: *Формална ознака задаће експерименталне педагогије* (1. предавање); *Материјална ознака задаће експерименталне педагогије* (2. пред.); *Експериментално испитивање телесног и духовног развоја детског и њихова педагошка важност* (3. пред.);

Експериментално испитивање развоја појединих духовних способности у детета и њихова педагошка важност (4. пр.); *Развој појединих духовних способности у детета* (5., 6. и 7. пред.); *Дечији индивидуалитети и њихова анализа* (8. пред.); *Знанствена наука о даровитости и њезин педагошки значај* (9. и 10. пред.) Ова предавања образују I. свеску дела, а у II. св. налазе се предавања, која врло сежу у практички школски живот: *Духовни рад дететов* (11. пред.); *Духовна хигијена школског рада* (12. пр.); *Задаће експерименталне педагогије према дидактици* (13. пред.); *Експерименти о дететовом читању* (14. пр.); *Писање и учење правописа* (15. пр.); *Рачунање* (16. пр.); *Цртање* (17. пр.); *Перспективе даљњег развоја експерименталне педагогије* (18. предавање).

Издање оваке опсежног дела скопчано је с великим материјалним издацима, а да се не изда била би грдна штета по саму нашу педагогику и дидактику. Књижара „Натошевић“ овим апелује на све наше учитеље и моли их да јаве дописницом, да ли ће се претплатити на то дело. Новац сада не треба слати, већ само пристанак. Књижара хоће да види број таквих пријава, јер с малим бројем пријава она не може предузети издавање оваког великог дела. Ако се буде пријавио довољан број она ће радо предузети овај рад. У случају повољног одзива — *они који буду сада дали свој пристанак добиће обе свеске по сниженој цени.*

И наше уредништво моли, да се браћа учитељи што више одазову овој пријави. Мојманово дело биће извор којим ће се моћи сви лечити: и педагози теоретичари и практички школски радници. Ми ћемо у овом листу публиковати некоја Мојманова предавања, а сада сво износим и Мојманов предговор за српско издање његових поменутих предавања, и то у оргиналу:

VORWORT.

Als ich vor einem Jahre meine Vorlesungen über experimentelle Pädagogik und ihre psychologischen Grundlagen veröffentlichte, war ich noch im Zweifel darüber, ob die neue Wissenschaft, die in diesen Vorlesungen im Überblick dargestellt wurde, die Anerkennung der Vertreter der pädagogischen Theorie und Praxis finden würde. Aber in der kurzen Zeit mit dem Erscheinen des vorliegenden Werkes sind mir von Lehrern und Erziehern so viele zustimmende Briefe, Anfragen und Wünsche zugegangen und der Gedanke, die päd-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

gogischen und kinderpsychologischen Probleme nach experimentellen Methoden zu behandeln, hat solche Fortschritte gemacht, dass man an dem endgültigen Erfolge der experimentellen Pädagogik nicht mehr zweifeln kann. Überal, wo Interesse für pädagogische Probleme vorhanden ist, beginnt man wenigstens mit der neuen Forschungsmethode zu rechnen und sich mit ihr bekannt zu machen und besonders sind es die Lehrervereine, die selbstständig das Studium der experimentellen Pädagogik in Angriff nehmen und es ist kaum noch ein grösserer pädagogischer oder kinderpsychologischer Kongress denkbar, auf dem nicht die Fragen der experimentellen Pädagogik behandeln würden.

Durch die aufopfernde und energische Wirksamkeit meines Freundes und ehemaligen Mitarbeiters in Zürich, des Herrn Dr. Radosavljević ist die neue pädagogische Forschungsweise auch in die Länder südslavischer Sprache gebracht worden und als im Sommer 1908. ein Kurs des ersten serbischen Vereins für Kinderpsychologie in Belgrade, ein Kongress des kroatisch-pädagogisch-literarischen Vereins in Zagreb, ein Kongress der kroatischen Lehrerschaft in Zagreb und ein Kongress der serbischen Lehrerschaft in Mostar stattfand, hat Herr Dr. Radosavljević durch seine Vorträge den Boden für experimentelle Pädagogik vorbereitet. Das Interesse der Lehrer südslavischer Sprache für unsere neue Wissenschaft ist ein Zeichen für das tiefe Verständnis, das man in diesen Ländern den Aufgaben der Erziehung und der Erziehungswissenschaft entgegenbringt. Es beweist vor allen, dass man sich dort die lebendige Empfänglichkeit für alles Neue in der Erziehung und Erziehungswissenschaft erhalten hat und ein feines Gefühl dafür besitzt, mit welchen Mitteln die Probleme der Erziehung gefördert werden können.

Unsere Zeit stellt an die Jugend und ihre Erzieher neue grosse Aufgaben, von denen die ältere Generation noch keine Ahnung hatte: Der moderne Mensch muss schon in der Jugend unendlich viel mehr Wissensstoffe aneignen, mehr Geistesgegenwart, Entschlossenheit und Energie des Handelns entwickeln, als unsere Vorväter, wenn er nicht im Kampf um die erschwerten wirtschaftlichen und geistigen Lebensbedingungen zu Boden getreten werden will. Das Tempo unseres ganzen Lebens ist ein rascheres geworden und die gesteigerten Lebensaufgaben verlangen von uns eine Steigerung der Kräfte unserer Intelligenz und unseres Willens. Wenn die zukünftige Generation

diesen Aufgaben gewachsen sein soll, so muss sie vor allem eine bessere Bildung und Erziehung erhalten und zu dieser gelangen wir nur durch empirische Erforschung des kindlichen Geisteslebens und seiner Eigentümlichkeiten, durch verbesserte Lehrmethode und Lehrmittel, vor allem aber durch die Ausbildung der Technik, der Ökonomie des geistigen Lernens und Arbeitens der Kinder. Nur durch eine psychologisch begründete Methode des Arbeitens und Lernens unserer heranwachsenden Jugend können wir von ihr die höchsten Leistungen verlangen, während wir zugleich ihre Körperkräfte und ihre Gesundheit schonen. Die Kenntnis des geistigen Lebens und die Erforschung der Bedingungen für ein Lernen und Arbeiten der gleichzeitig den Anforderungen der Technik, der Ökonomie und der Hygiene des Geistes dienen kann, erlangen wir aber nur durch Experiment und Beobachtung, nicht durch abstrakte Spekulation über Erziehungs- und Bildungsbegriffe.

Herr Dr. Radosavljević ist durch eigene kinderpsychologische und experimentelle pädagogische Studien mit unserer neuen Forschungsweise vertraut geworden und ich könnte mir keinen besseren Übersetzer meiner Vorlesungen wünschen, als ihn.

Mögen die serbo-kroatischen Lehrer und Erzieher aus dieser Übersetzung neue Anregungen für ihre Arbeit gewinnen und vielleicht machen auch sie die Erfahrung, dass das vertiefte Studium der Natur und Arbeit des Kindes unser Interesse und unsere Freude an dem Erziehungswerke gewaltig zu fördern vermag.

Münster, den 11-ten Dezember, 1908.

E. Meumann.

Прискоцимо на суерет г. проф. Др. Мојману, г. Радосављевићу и књижари „Натошевић“. Примеђујемо и то, да су ова предавања преведена на јапански и енглески. Уредн. „Шк. Гласника“.

КАКО ПОСТАЈУ ВАЉАНИ ЉУДИ СРЕТНИ (ма и сиромашни били).

Многи наши читаоци не познају још увек потпуно ни целину ни суштину рада друштва Привредник, па зато износимо најглавније овде у кратко како би се најшири слојеви у свима крајевима најиздашније користити могли.

1. Упрва „Привредника“ не стара се за своје питомце само дотле док су шегрти, већ она, као што је познато, води и даље бригу о

њима. Зато постоји и д „Привредника“, и нарочита каса (задруга) за кредит, од куд ваљани млади Срби трговци и занатлије чланови почетне кредите добивају, над у своје време своје самосталне радње отпочињу. (Осим тога управља Привредник и разним другим фондацијама, које имају исту сврху).

2. А који су и после и као самостални господари напредни, угледни и достојни, за те се заузима „Привредник“, да их и ожени. А чланице наших Задруга Српкиња, које су се заузеле да буду и у томе „Привреднику“ на руци, препоручују те ваљане Србе, иду им у свему на руку, да се према себи са ваљаним Српкињама и ожене. За ваљане чланове збринуто је једном речи — све, од првог дана шегртовања, па док ваљан човек свој циљ своју срећу не постигне.

Тако су многи старији ваљани питомци — данас већ напредни, самостални господари, озбиљне старешине своје породице и угледни грађани, себи, својој породици, своме месту, народу, држави, на дику и корист, а „Привреднику“, његовим добротворима, помагачима и сарадницима на радост и задовољство.

Шаљите дакле све ваљане здраве способне ђаке од 12—15 година, који нису богати или где се уопште тесно или теже живи из малена у свет, најбоље одмах чим школу сврше. Упућујте их на поштење, послушност и рад, па ће за неколико година оживјети ваше мјесто и читав Ваш крај, јер ће ти младићи брзо бити од велике користи и имати велику заслугу, па ће и своју породицу боље помагати, јер ће више зарађивати, него што данас зарађује један прост и задњи надничар. А кад у месту буде више мрса и соли, онда ће свима и свакоме и обилатије и боље дотецати. У таквом ће месту брзо срећа доспјевати.

*

Привредник заузима се исто тако и за ваљане здраве Српкињице макар и сиромашне или без родитеља биле, и склања и намешта их у српске породице а уз помоћ и под окриљем Српских женских добротворних задруга.

Ко жели ма какву упуту или обавештај, нека се обрати на своје заузимљиве Србе учитеље или свештенике, или на управу Привредника.

Б Е Л Е Ш К Е.

Опадање шарлаха у Нов Саду. Варошка санитарска комисија констатовала је, да је шарлах у Новом Саду знатно опао, према томе ће све основне школе поново отпочети. Српске основне школе започеће свој рад у петак 9. (22.) јануара.

„Српски учитељски конвикт у Новом Саду“ примио је у децембру о г. од Ђорђа Јовановића, учитеља у Новим Карловцима 24 К чланицине.

„Учитељски Товариш“ лист словеначких учитеља, навршио је 48 годину издавања. Излази у Љубљани, једанпут недељно Добро је уређен и одлучно заступа интересе словеначке школе и учитељства

Забава у корист школе. Занатлијска и ратарска омладина у Јозепову, приредила је на други дан Божића дилетантску представу у корист тамошње школе. Омладану спрема за ту забаву учитељ А. Дрндарски.

500 годишњица чешког свеучилишта, прославиће се великом ђачком свечаношћу у Кутној Гори На прославу ће доћи свеучилишни изасланици и са свеучилишта ван Аустрије. Ђаци париског свеучилишта, већ су пријавили свој долазак.

Реформа учитељског образовања. У последњем заседању аустријског сабора, поднео је проф. др. Дртина 570 молбеница за реформу учитељског образовања, а у смислу како то тражи анкета друштва „Коменски“. За овим молбама доћи ће још и друге. Проф. Дртина говориће у сабору у корист тих молби и изнеће нацрт за реформу учитељског образовања.

У корист ширења писмености, учитељ у Србији В. М. Видаковић у својој књизи „Наша народна просвета“ износи овај предлог; „1. да неписмен нема права гласа; 2. да не може бити члан Земљ. нити, пак, других задруга; 3. да не може бити посланик председник, кмет, одборник на ни служитељ у општини, школи и свима надлештвима; 4. да неписмен не може бити примљен у радњу и занат; 5. да се служење у војсци писмено олакша у пола, и 6. да неписмен не може ни у брак ступити.“ — Држимо, да су тачке од 1 до 5 сасвим умесне.

Стечај за питомце више педагогије. — Министарство просвете у Србији расписало је стечај за 4 питомца, који ће имати да слушају

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

педагогичку и њене помоћне науке на страним универзитетима. Компетовати могу учитељи основних школа, који су свршили учитељску школу и били најмање две године учитељи, а положили су учитељски испит по чл. 29. закона о народним школама или су стални по ранијим законима.

Стечај.

Општински школски одбор у Шајкашћерђу (Ђурђеву) расписује стечај на ново установљено место забавиље. Плата је: 900 К у готовом новцу, стан у нарави и башта или у месту истог 200 К станарине, у име свога огрева 80 К.

Рок стечају је 2.(15.) Јануара 1909 г.

Молбе треба слати на општинско-школски одбор у Шајкашћерђу (Ђурђеву.)

У Шајкашћерђу, 1908 г. децембра 21.

Радослав Николић
перовођа

Милош Шовљански
председник.

Нове књиге.

Споменак илустрован дечји лист. Изашао је 1. бр. „Споменка“ са одабраном садржином и многим лепим сликама. Цена је „Споменку“ на целу годину за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину 2 круне; за Србију и Црну Гору 2½ круне а за остале земље 3 круне Претплата се најбоље шиље поштанском упутницом (Postanweisung — Póstantalvány) или у новчану писму. Претплата се прима само на целу годину. Најтоплије препоручујемо овај дечји лист.

Француска Настава, написао др Л. Бетген, превео с немачког Павле Ј. Мајнер. Београд, 1908. Цена пола динара.

Педагогијска Књижница св. IV. Општа педагогија, написао П. Наторп, превео Милан Шевић. II. део Ток образовања. Београд, Изд. Рајковића и Ђуковића, 1908. Цена 70 пара.

Лепота тела, неговање и улепшавање, са 83 процента, др. М. К. Савићевић Београд. Издање Мите Стајића. Цена 1 динар.

Домаће и некоје стране животиње, по биолошкој методи, написали Ђ. М. Раца и А. Пејић. Сарајево 1908. Цена 2 К 50 фил.

Буквар за одрасле неписмене, написао Љубомир Јовановић, управ. учитељ у Уљми, 1908. Цена 50 пот.

„Спомезкова“ библиотека: Број 1. Аџео Хранитељ превео Саватије М. Грбић учитељ. 1908. Цена 40 пот.

 Молимо оне читаоце „Шк. Гласника“, којима су непотребни бројеви овога листа: 1, 2 и 7., да нам те бројеве пошаљу, а ми ћемо им радо по сваком том броју урачунати 40 филира у претплату за идућу годину.

Овим бројем завршује се прва година „Школ. Гласнику.“ Лист ће излазити и у год. 1909., а радиће у правцу којег се до сад држао. Српска и словенска педагошка штампа с којом је имао везе „Шк. Гласник“, изрекла је повољан суд о њему. Ми то нисмо истицали у листу, али на завршетку прве његове године, дужност нам је да то споменемо.

Браћа учитељи у ови крајеви прихватили су га, и ако има један део међу њима, који читају, али не плаћају.

Ми молимо ону браћу, која читају овај лист, а претплатом га се редовно сећају, да учине то и за идућу годину, а неплатишама нећемо више шиљати лист.

Уредништво и администрација
„Школског Гласника.“

